

Encoder-decoder

☑ Trắc nghiệm 21 ☑ Thực hành 1 ⬇ PDF bài

Tóm tắt một bản tin, dịch một câu tiếng Anh sang tiếng Việt, viết mô tả cho một ảnh: ở cả ba việc, model phải đọc hết một đầu vào rồi viết ra một chuỗi khác với độ dài khác. Kiến trúc encoder-decoder có hai phần: encoder đọc đầu vào, decoder sinh đầu ra từng token một và nhìn lại đầu vào qua cross-attention. Bài này học cách huấn luyện, cách sinh kết quả của encoder-decoder, và các metric chấm bản dịch, bản tóm tắt.

MỤC TIÊU

- Phân biệt encoder, decoder, self-attention và cross-attention.
- Chuẩn bị input và label cho teacher forcing; bỏ PAD khỏi loss.
- Sinh kết quả bằng greedy hoặc beam search.
- Tính BLEU; chọn metric cho dịch, tóm tắt, mô tả ảnh.

Nguồn là điều kiện, đích được viết từng bước

Encoder đọc toàn bộ nguồn x thành bộ nhớ H^x . Decoder sinh chuỗi đích $y_1, \dots, y_T$ theo

$$p(y \mid x) = \prod_{t=1}^T p(y_t \mid y_{<t}, x).$$

Encoder của bài dịch được nhìn cả câu nguồn vì câu đó đã có khi bắt đầu. Decoder chỉ được nhìn tiền tố đích đã có; để nó nhìn token đích tương lai khi train là lộ đáp án. Trong transformer encoder-decoder, decoder có causal self-attention trên đích và cross-attention sang các token nguồn. Query của cross-attention đến từ decoder; key và value đến từ encoder.

Nguồn có thể là token văn bản hoặc các vector patch do một image encoder tạo ra; decoder làm việc như nhau với cả hai.

Dịch máy, tóm tắt, viết caption cho ảnh đều là bài chuyển chuỗi (sequence-to-sequence). Dịch từng từ một không được: “red car” thành “đỏ xe” sai trật tự, nên model phải đọc cả câu nguồn; dữ liệu để học là kho song ngữ gồm các cặp câu nguồn–đích. Caption kinh điển ghép một image encoder (CNN) với một decoder sinh câu.

T5 đi xa hơn, đưa mọi nhiệm vụ về dạng văn bản vào, văn bản ra, kể cả phân loại cảm xúc: model sinh ra chữ “positive” hay “negative”.

Ba chỗ dùng attention: self-attention của encoder, self-attention có causal mask của decoder, cross-attention.

Nếu nguồn có L_x token, đích có L_y token và hidden size d , hidden states của encoder và decoder có shape (B, L_x, d) và (B, L_y, d) . Transformer encoder–decoder dùng attention ở ba chỗ, mỗi chỗ một mask riêng:

- **Self-attention của encoder:** query và key đều là nguồn; mask các vị trí PAD của nguồn.
- **Self-attention của decoder:** query và key đều là đích; causal mask, thêm mask PAD của đích khi batch có câu ngắn.
- **Cross-attention:** query từ đích, key và value từ nguồn; ma trận điểm của một head có shape (L_y, L_x) , và PAD của nguồn lại phải bị mask.

Bài 3.9 đã tách padding mask khỏi causal mask. Điểm mới ở đây là mask PAD của nguồn phải đi theo memory sang cross-attention, còn cross-attention không cần causal mask: toàn bộ nguồn đã có từ đầu.

HỎI NHANH

Decoder có 7 vị trí đích, nguồn có 10 token. Ma trận trọng số cross-attention của một head, sau softmax, có shape gì, và cộng bằng 1 theo trục nào?

- A (10, 7), mỗi hàng là một token nguồn và cộng bằng 1
- B (7, 10), mỗi hàng là một vị trí đích và cộng bằng 1
- C (7, 10), mỗi cột là một token nguồn và cộng bằng 1
- D (7, 7), tam giác dưới vì decoder cần causal mask

HỎI NHANH

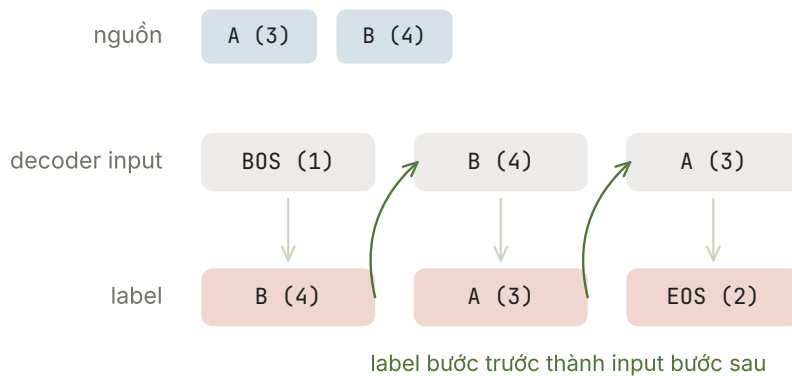
Một model dịch tự cài dịch riêng một câu nguồn 3 token thì ra một kết quả. Ghép đúng câu đó vào batch với một câu nguồn 30 token, câu ngắn được pad bên phải, thì bản dịch đổi. Nên nghi chỗ nào trước tiên?

- A Mask PAD của nguồn chưa được đưa vào cross-attention
- B Causal mask của decoder bị đảo phần trên và phần dưới
- C Batch dài hơn nên softmax chạy với độ chính xác thấp hơn
- D Encoder thiếu causal mask giống như decoder vẫn dùng

Teacher forcing: đáp án chỉ được đưa từ bước trước

Trong train, ta đã có chuỗi đích đúng. Teacher forcing đưa token đích đúng ở bước trước vào decoder thay vì token model vừa đoán. Với target B A EOS, decoder input là BOS B A; label là B A EOS. Không đưa B A EOS vào input cùng vị trí label rồi bắt model “đoán” lại. Dịch một vị trí kết hợp causal mask giữ bài toán đúng. Thư viện như Hugging Face tự làm

bước dịch này khi nhận labels, nên chỉ đưa label kết thúc bằng EOS; label đã có sẵn token mở đầu sẽ bị dịch hai lần.

Teacher forcing: token đúng của bước trước làm input cho bước sau.

Teacher forcing giúp train hiệu quả vì mọi input đích đã biết, nên transformer có thể xử lý song song các vị trí. Lúc inference, không có token đúng để đưa vào; model phải ăn lại token nó vừa sinh. Một lỗi đầu có thể làm tiền tố sau khác train, rồi lỗi lan tiếp. Sự khác biệt phân phối này thường gọi là exposure bias. Vì thế validation cần chấm cả lúc model tự sinh (free-running), không chỉ loss với teacher forcing.

HỎI NHANH

Một đội muốn lúc train giống hệt lúc sinh. Ở mỗi bước, decoder GRU nhận token model vừa đoán bằng argmax thay cho token đích đúng, còn loss vẫn so với label đúng. Ở đầu quá trình train, chuyện gì xảy ra?

- A Học nhanh hơn teacher forcing, vì lúc train đã giống hệt lúc sinh
- B Học chậm và bất ổn, vì tiền tố gần như toàn token sai
- C Không khác teacher forcing, vì loss vẫn so với label đúng
- D Không train được, vì argmax chặn hết gradient tới tham số

Một bài chuyển chuỗi nhỏ để nhìn tensor

Ta chọn nhiệm vụ đảo chuỗi hai ký hiệu lấy từ A, B, C. Nó không phải dịch máy hoặc tóm tắt; thứ tự đúng xác định được bằng phép đảo, nên ta kiểm độc lập được model. Có 9 cặp có thể có. Ta dùng 7 cặp train, giữ C B và C C để thử tổ hợp chưa thấy. Vocabulary gồm ba ký hiệu và ba token đặc biệt PAD, BOS, EOS.

Thí nghiệm dùng GRU encoder–decoder train từ đầu. Encoder là RNN như ở bài 3.8: hidden state cuối tóm tắt cả nguồn, đúng trạng thái mà 3.8 đọc tại `lengths - 1` để phân loại câu. Ở đây trạng thái ấy không đi vào head phân loại mà trở thành trạng thái đầu của decoder. Model chưa có attention; phép tính cross-attention được làm riêng ở mục sau.

Python

```
import itertools
import torch
from torch import nn

torch.manual_seed(65)
torch.set_num_threads(1)
PAD, BOS, EOS = 0, 1, 2
symbol_to_id = {"A": 3, "B": 4, "C": 5}
id_to_symbol = {value: key for key, value in symbol_to_id.items()}
pairs = list(itertools.product("ABC", repeat=2))
train_pairs = pairs[:7]
valid_pairs = pairs[7:]

def make_seq2seq_batch(pairs):
    sources = []
    decoder_inputs = []
    labels = []
    for pair in pairs:
        source = [symbol_to_id[symbol] for symbol in pair]
        target = list(reversed(source))
        sources.append(source)
        decoder_inputs.append([BOS] + target)
        labels.append(target + [EOS])
    return (torch.tensor(sources), torch.tensor(decoder_inputs), torch.tensor(labels))

source_ids, decoder_ids, target_ids = make_seq2seq_batch(train_pairs)
print("nguồn/input đích/label:", tuple(source_ids.shape), tuple(decoder_ids.shape),
```

```
tuple(target_ids.shape))
print("cặp A B:", source_ids[1].tolist(), decoder_ids[1].tolist(), target_ids[1].tolist())
```

Ở cặp A B, nguồn [3, 4], decoder input [1, 4, 3], target [4, 3, 2]. Vị trí đầu dự đoán B từ BOS và nguồn, vị trí thứ hai dự đoán A từ B và nguồn. Vị trí thứ ba học dừng bằng EOS. Với chuỗi thật dài ngắn khác nhau, cần thêm padding, loss mask, và trạng thái encoder phải lấy tại token thật cuối (hoặc qua pack_padded_sequence) như bài 3.8; dữ liệu cố định dài hai ký hiệu giúp tách lỗi shift khỏi lỗi padding.

Ta viết model thành các khối có trách nhiệm rõ: embedding, encoder, decoder và projection về vocabulary. Hidden state GRU có shape (layers, B, hidden_size), ở đây layers bằng 1. batch_first=True làm chuỗi input có batch ở trực đầu.

Python

```
class SmallSeq2Seq(nn.Module):
    def __init__(self):
        super().__init__()
        self.embedding = nn.Embedding(6, 12, padding_idx=PAD)
        self.encoder = nn.GRU(12, 24, batch_first=True)
        self.decoder = nn.GRU(12, 24, batch_first=True)
        self.output_layer = nn.Linear(24, 6)

    def forward(self, source, decoder_input):
        _, source_state = self.encoder(self.embedding(source))
        decoded, _ = self.decoder(self.embedding(decoder_input), source_state)
        return self.output_layer(decoded)

model = SmallSeq2Seq()
logits = model(source_ids, decoder_ids)
print("logits:", tuple(logits.shape))
```

Logits có shape (7, 3, 6): 7 mẫu, 3 bước đi, 6 token có thể chọn. Loss flatten hai chiều đầu thành một danh sách vị trí, nhưng giữ chiều lớp là 6. Target dùng số nguyên ID; không biến target thành one-hot để gọi loss này.

HỎI NHANH

Logits có shape (7, 3, 6). Muốn đưa vào cross-entropy thì flatten thành shape gì?

A (126,)

B (7, 18)

C (6, 21)

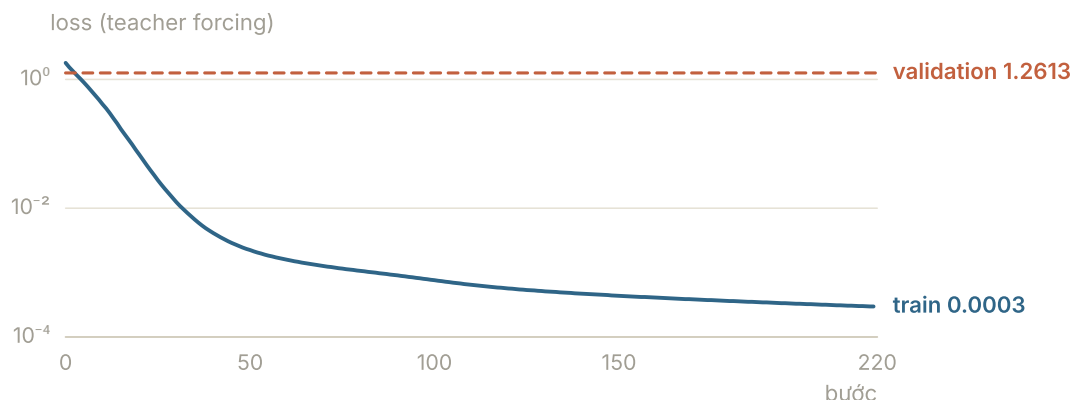
D (21, 6)

Python

```
optimizer = torch.optim.Adam(model.parameters(), lr=0.02)
loss_function = nn.CrossEntropyLoss(ignore_index=PAD)
loss_history = []
model.train()
for step in range(220):
    optimizer.zero_grad()
    logits = model(source_ids, decoder_ids)
    loss = loss_function(logits.reshape(-1, 6), target_ids.reshape(-1))
    loss.backward()
    optimizer.step()
    loss_history.append(loss.item())

valid_source, valid_input, valid_target = make_seq2seq_batch(valid_pairs)
model.eval()
with torch.no_grad():
    valid_logits = model(valid_source, valid_input)
    valid_loss = loss_function(valid_logits.reshape(-1, 6), valid_target.reshape(-1))
print("train loss đầu/cuối:", round(loss_history[0], 4), round(loss_history[-1], 4))
print("validation teacher-forced loss:", round(valid_loss.item(), 4))
```

Train loss 0.0003 cho biết model khớp 7 cặp đã học dưới teacher forcing. Validation loss 1.2613 cao gấp hàng nghìn lần: hai tổ hợp chưa thấy là chỗ model còn yếu. Loss này vẫn đo với token đích đúng ở bước trước, nên chưa cho biết chuỗi tự sinh sẽ ra sao.

Train loss xuống gần 0, validation loss vẫn cao.

Free-running: tự ăn lại token vừa sinh

Vòng suy luận dưới đây encode nguồn một lần, bắt đầu bằng BOS, lấy argmax rồi đưa token đó vào bước tiếp. Nó dừng ở EOS hoặc tối đa 4 bước. PAD và BOS không được chọn làm output bằng cách đặt logits của chúng thành $-\infty$; trong nhiệm vụ thật, chỉ cấm token khi đề đã xác định chúng không hợp lệ.

Python

```
def generate_reverse(pair, max_steps=4):
    source = torch.tensor([[symbol_to_id[symbol] for symbol in pair]])
    generated = []
    with torch.no_grad():
        _, state = model.encoder(model.embedding(source))
        current = torch.tensor([[BOS]])
        for _ in range(max_steps):
            decoded, state = model.decoder(model.embedding(current), state)
            next_logits = model.output_layer(decoded[:, -1]).clone()
            next_logits[:, [PAD, BOS]] = -torch.inf
            token = int(next_logits.argmax(dim=-1).item())
            if token == EOS:
                break
            generated.append(id_to_symbol[token])
            current = torch.tensor([[token]])
    return tuple(generated)

for split_name, split_pairs in [("train", train_pairs), ("validation", valid_pairs)]:
    correct = 0
    for pair in split_pairs:
```

```

prediction = generate_reverse(pair)
gold = tuple(reversed(pair))
correct += prediction == gold
if split_name == "validation":
    print("nguồn:", pair, "đích thật:", gold, "tự sinh:", prediction)
print(split_name, "exact match:", f"{correct}/{len(split_pairs)}")

```

Train khớp 7/7, validation chỉ khớp 1/2: nguồn C C phải cho C C, nhưng model cho C A. Train loss 0.0003 chưa chứng minh model đã học quy tắc đảo.

Exact match đòi cả chuỗi trùng gold, nên đúng token đầu mà sai token sau, hoặc dư một token, đều tính sai. Đảo chuỗi có thuật toán chính xác làm oracle, nên mọi lỗi của model đều kiểm được; đó là lý do chọn nhiệm vụ nhỏ này.

Lỗi nằm ở token nào? Code dưới tách validation loss thành NLL từng vị trí, rồi xem phân phối của model ở bước thứ hai của C C khi được cho tiền tố đúng BOS C.

Python

```

with torch.no_grad():
    token_nll = nn.functional.cross_entropy(
        valid_logits.reshape(-1, 6), valid_target.reshape(-1), reduction="none"
    ).reshape(2, 3)
    step2_probs = valid_logits[1, 1].softmax(dim=-1) # cặp C C, vị trí 2, input BOS C
    print("NLL từng vị trí:", [[round(x, 3) for x in row] for row in token_nll.tolist()])
    print("C C, bước 2 sau BOS C:", {s: round(step2_probs[i].item(), 3) for s, i in
        symbol_to_id.items()})

```

Trung bình sáu số NLL đúng bằng 1.2613; riêng vị trí thứ hai của C C là 6.804, gần 90% tổng. Ở C B, vị trí đó có NLL 0.729, tức xác suất token đúng chỉ khoảng 0.48: model phân vân, và free-running chọn đúng vì C nhỉnh hơn A. Với C C, dù được cho tiền tố đúng, model vẫn đặt 0.994 vào A. Token đầu đã đúng nên tiền tố tự sinh trùng tiền tố teacher forcing; lỗi ở đây không do lệch tiền tố mà do model chưa học được quy tắc cho tổ hợp này, và sai một cách tự tin.

Lỗi do lệch tiền tố vẫn có thật ở bài khác: train luôn được cho tiền tố đúng, còn lúc sinh model ăn lại token của chính nó, nên một lỗi nhỏ đầu câu đưa model vào những tiền tố chưa từng gặp và lỗi chồng lỗi (exposure bias).

	vị trí 1	vị trí 2	EOS
C B	0.027	0.729	0.003
C C	0.002	6.804	0.003

C C, bước 2 sau BOS C:
A 0.994 C 0.001
 tiền tố đúng vẫn chọn A

trung bình sáu ô bằng 1.2613; riêng 6.804 chiếm gần 90% tổng

Lỗi dồn vào vị trí thứ hai của C C.

HỎI NHANH

Ở mẫu C C, model sai token thứ hai cả khi free-running lẫn khi được cho tiền tố đúng BOS C. Đây là loại lỗi gì?

- A Exposure bias, vì tiền tố tự sinh lệch khỏi tiền tố lúc train
- B Lỗi giải mã, vì beam search rộng hơn sẽ tìm ra chuỗi C C
- C Lỗi đo, vì exact match quá khắt khe với chuỗi hai token
- D Lỗi tổng quát hóa, vì có tiền tố đúng mà model vẫn chọn A

Giải mã: beam search, độ dài và token lặp

Bài 6.4 đã giảng beam search: thay vì một tiền tố như greedy, giữ k tiền tố có tổng log-prob lớn nhất; tiền tố gặp EOS được cắt riêng. Ở seq2seq, thuật toán giữ nguyên, chỉ thêm điều kiện là nguồn: encoder chạy một lần, mỗi tiền tố mang theo trạng thái decoder của riêng nó. Code dưới chạy beam rộng 3 trên model GRU vừa train để xem beam làm được gì và không làm được gì.

Python

```
def beam_search(pair, beam_size=3, max_steps=4):
    source = torch.tensor([[symbol_to_id[symbol] for symbol in pair]])
```

```

finished = []
with torch.no_grad():
    _, state = model.encoder(model.embedding(source))
    beams = [((), 0.0, state, BOS)] # (đã sinh, tổng log-prob, trạng thái, token cuối)
    for _ in range(max_steps):
        candidates = []
        for tokens, score, state, last in beams:
            decoded, new_state = model.decoder(model.embedding(torch.tensor([[last]])),
state)

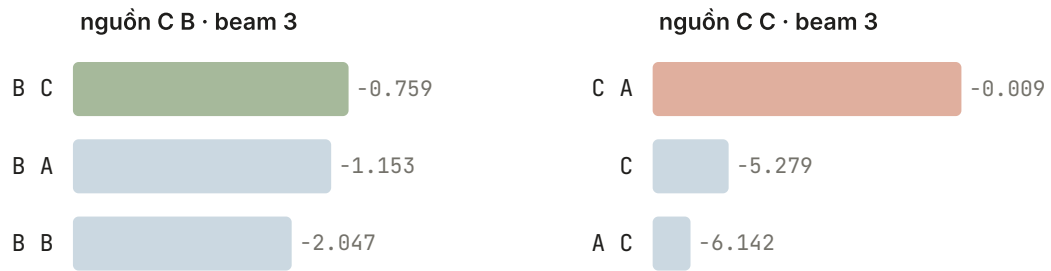
            log_probs = torch.log_softmax(model.output_layer(decoded[:, -1]), dim=-1)[0]
            for token in [EOS, *symbol_to_id.values()]:
                candidates.append((tokens, score + log_probs[token].item(), new_state,
token))

        candidates.sort(key=lambda item: item[1], reverse=True)
        beams = []
        for tokens, score, state, token in candidates[:beam_size]:
            if token == EOS:
                finished.append((" ".join(tokens), round(score, 3)))
            else:
                beams.append((tokens + (id_to_symbol[token],), score, state, token))
        if not beams:
            break
    return sorted(finished, key=lambda item: item[1], reverse=True)

for pair in valid_pairs:
    print(" ".join(pair), "->", beam_search(pair)[:3])

```

Với C B, chuỗi đúng đầu là B C, log-prob -0.759 (xác suất khoảng 0.47), trùng greedy; B A theo sát ở -1.153 . Với C C, beam trả về C A với -0.009 , tức model tin chuỗi này tới 0.991. Beam search tìm chuỗi tốt nhất **theo model**; khi model sai một cách tự tin, mở rộng beam chỉ tìm ra đúng lỗi đó. Muốn sửa C C phải sửa model hoặc dữ liệu, không phải bộ giải mã.

tổng log-prob; C C không có trong top 3: beam chỉ tìm lỗi model tin chắc

Beam 3: C B ra đúng B C; C C ra C A, đáp án đúng không lọt vào top 3.

Dòng C C còn có một ứng viên dừng sớm: chuỗi C, điểm -5.279 , đứng thứ hai. Nó đứng trên A C vì token đầu A gần như không được chọn, chưa phải vì ngắn; nhưng tổng log-prob vẫn mang thiên lệch độ dài mà bài 6.4 đã nhắc. Mỗi token thêm vào cộng một số hạng $\log p \leq 0$, nên chuỗi càng dài tổng càng thấp; beam rộng để chọn câu ngắn hơn câu đúng, và BLEU (mục cuối bài) sẽ phạt độ ngắn ấy.

Vì vậy tăng độ rộng beam từ 5 lên 100 thường làm câu dịch ngắn đi và BLEU giảm: beam rộng tìm ra đúng những chuỗi ngắn mà model chấm cao. Cách thường dùng là chuẩn hóa theo độ dài:

$$\text{score}(y) = \frac{1}{|y|^\alpha} \sum_{t=1}^{|y|} \log p(y_t \mid y_{<t}, x).$$

Với $\alpha = 0$ là tổng thô, $\alpha = 1$ là log-prob trung bình mỗi token. Trong Hugging Face, tham số này là `length_penalty` (mặc định 1.0), áp lên các chuỗi đã xong của beam search.

HỎI NHANH

Có hai giả thuyết đã gặp EOS. $X \text{ EOS}$ có tổng log-prob -1.2 , gồm 2 token. $X \text{ Y Z EOS}$ có -2.0 , gồm 4 token. Xếp theo tổng thô và theo trung bình mỗi token, với $\alpha = 1$, thì chuỗi nào thắng?

- A Theo tổng thô chuỗi dài thắng, theo trung bình chuỗi ngắn thắng
- B Theo tổng thô chuỗi ngắn thắng, theo trung bình chuỗi dài thắng
- C Cả hai cách xếp đều chọn chuỗi ngắn
- D Cả hai cách xếp đều chọn chuỗi dài

Model tóm tắt còn hay lặp một cụm: khi cụm đó đã có trong tiền tố, chính tiền tố lại làm cụm ấy có xác suất cao lần nữa. Hai cách chặn:

- `no_repeat_ngram_size=n` cấm mọi n -gram xuất hiện lần thứ hai trong output, bằng cách đặt logit của token sẽ tạo n -gram lặp thành $-\infty$, giống cách code free-running cấm PAD và BOS. Đặt `no_repeat_ngram_size=3` là cấm mọi bộ ba token xuất hiện lần thứ hai.
- `repetition_penalty` mềm hơn: nó chỉ giảm logit của các token đã xuất hiện, chia logit dương và nhân logit âm cho hệ số; với 1.2, logit 2.4 thành 2.0 còn -1.2 thành -1.44 .

Cả hai đổi phân phối của model để lấy output gọn hơn, nên chúng, cùng beam size và `max_new_tokens`, được chọn bằng metric trên validation như mọi hyperparameter khác.

HỎI NHANH

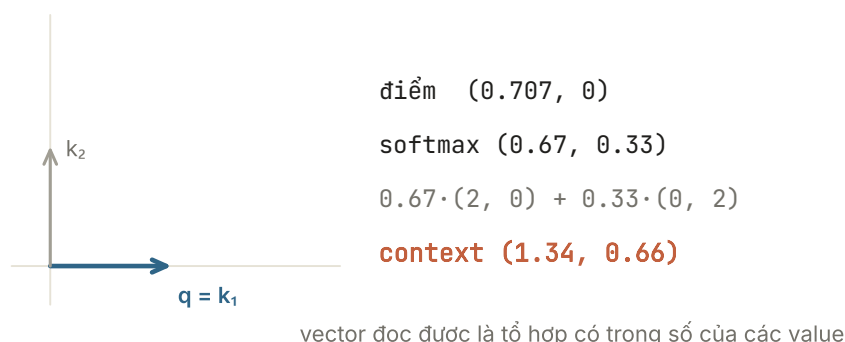
Bản tóm tắt tin bóng đá bị lặp cụm “đội tuyển Việt Nam”, nên đội bật `no_repeat_ngram_size=2`, với mỗi âm tiết là một token. Nhưng bản tóm tắt đúng lại cần nhắc “Việt Nam” hai lần. Chuyện gì xảy ra?

- A Không sao, vì luật này chỉ chặn hai token giống nhau đứng liền nhau
- B Không sao, vì luật này chỉ trừ nhẹ điểm của token đã xuất hiện
- C Lần nhắc thứ hai bị chặn, nên model buộc phải viết theo cách khác
- D Từ đó mọi token đã xuất hiện, kể cả “Việt”, đều bị chặn

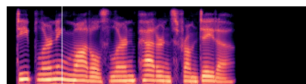
Cross-attention: decoder đọc lại nguồn

GRU ở trên gửi sang decoder đúng một vector 24 số, dù nguồn dài bao nhiêu. Bài 3.8 đã đo gradient của RNN thường từ token cuối về token đầu một chuỗi 40 chỉ còn $1.9 \cdot 10^{-10}$; GRU và LSTM làm dịu hiện tượng đó, nhưng nút thắt một vector vẫn còn khi nguồn dài. Attention cho decoder đọc lại mọi vị trí nguồn ở từng bước sinh.

Để thấy phép toán, cho query đích $\mathbf{q} = (1, 0)$, hai key nguồn $(1, 0)$ và $(0, 1)$, value tương ứng $(2, 0)$ và $(0, 2)$. Điểm sau chia $\sqrt{d_k} = \sqrt{2}$ là $(0.707, 0)$; softmax xấp xỉ $(0.670, 0.330)$. Vector đọc được là $(1.340, 0.660)$, một tổ hợp có trọng số của hai values.

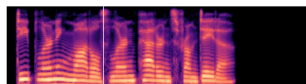

Trọng số 0.67 và 0.33 trộn hai value thành context $(1.34, 0.66)$.

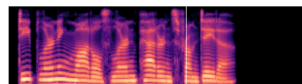
Deep learning
token đang sinh: "learning"

token 2/8: "learning", trọng số lớn nhất ở 0.52 s

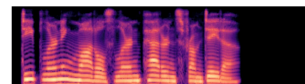
Deep learning models learn
token đang sinh: "learn"

token 4/8: "learn", trọng số lớn nhất ở 1.18 s

Deep learning models learn patterns from
token đang sinh: "from"

token 6/8: "from", trọng số lớn nhất ở 1.98 s

Deep learning models learn patterns from data.

transcript: "Deep learning models learn patterns from data."

Whisper chép lời: mỗi token sinh ra, cross-attention dồn vào đoạn âm của từ ấy.

Python

```
import numpy as np

query = np.array([[1.0, 0.0]])
keys = np.array([[1.0, 0.0], [0.0, 1.0]])
values = np.array([[2.0, 0.0], [0.0, 2.0]])
scores = query @ keys.T / np.sqrt(keys.shape[1])
weights = np.exp(scores - scores.max(axis=-1, keepdims=True))
weights /= weights.sum(axis=-1, keepdims=True)
context = weights @ values
print("attention:", weights.round(3))
print("context:", context.round(3))
```

Query gần key thứ nhất hơn nên value thứ nhất nhận trọng số 0.67. Một token đích khác có query khác, nên đọc cùng memory nguồn với một hàng trọng số khác. Trọng số attention cho biết decoder đọc từ đâu, nhưng chưa đủ giải thích vì sao model chọn một token: sau attention còn residual, FFN và projection.

HỎI NHANH

Một query đích có điểm, đã chia cho $\sqrt{d_k}$, với ba key nguồn là (0, ln 3, ln 3). Ba value là (4, 0), (0, 6) và (9, 9), trong đó key thứ ba là PAD. Context khi có mask PAD và khi quên mask lần lượt là bao nhiêu?

A (1, 4.5) và khoảng (4.43, 6.43)

B (1, 4.5) ở cả hai trường hợp

C Khoảng (4.43, 6.43) và (1, 4.5)

D (4, 6) và (13, 15)

	(4, 0)	(0, 6)	PAD (9, 9)	
có mask	0.25	0.75	0.00	(1, 4.5)
quên mask	0.14	0.43	0.43	$\approx$ (4.43, 6.43)

value của PAD kéo context đi xa khi mask bị quên

Quên mask PAD thì context bị kéo lệch.

Dịch, tóm tắt và caption cần cách đọc kết quả khác nhau

Dịch có nhiều câu đích cùng đúng, nên exact match quá khắt khe. BLEU so n-gram của bản dịch với bản tham chiếu:

1. Tính precision n-gram có **clipping**: một n-gram chỉ được tính khớp tối đa bằng số lần nó có trong tham chiếu.
2. Lấy trung bình nhân theo n .
3. Nhân **brevity penalty** $BP = \min(1, e^{1-r/c})$, với c là độ dài bản dịch và r là độ dài tham chiếu, để phạt bản dịch quá ngắn.

BLEU chuẩn dùng tới 4-gram và cộng số đếm trên cả corpus; code dưới tính tới bigram trên một câu để đọc được từng thành phần.

Python

```
from collections import Counter
import math

def ngram_counts(tokens, n):
    return Counter(tuple(tokens[i:i + n]) for i in range(len(tokens) - n + 1))

def bleu2(candidate, reference):
    precisions = []
    for n in (1, 2):
        counts, ref_counts = ngram_counts(candidate, n), ngram_counts(reference, n)
        clipped = sum(min(count, ref_counts[gram]) for gram, count in counts.items())
        precisions.append(clipped / sum(counts.values()))
    brevity = min(1.0, math.exp(1 - len(reference) / len(candidate)))
    return precisions, brevity, brevity * math.sqrt(precisions[0] * precisions[1])

reference = "câu lạc bộ hợp vào thứ sáu".split()
for candidate in ["hợp hợp hợp hợp", "câu lạc bộ hợp thứ sáu", "câu lạc bộ hợp vào thứ bảy"]:
    (p1, p2), bp, score = bleu2(candidate.split(), reference)
    print(f"{candidate:27} p1={p1:.3f} p2={p2:.3f} BP={bp:.3f} BLEU-2={score:.3f}")
```

Câu lặp hợp bốn lần chỉ được tính khớp một lần ($p_1 = 0.25$) và không có bigram nào khớp, nên điểm bằng 0: clipping chặn mẹo lặp từ. Câu thứ hai đúng nội dung nhưng thiếu “vào”, ngắn hơn tham chiếu nên BP bằng 0.846, điểm 0.757. Câu thứ ba đổi thứ sáu thành thứ bảy, sai đúng thông tin quan trọng nhất, vẫn được 0.845, cao hơn câu đúng. Đếm n-gram trùng không kiểm được sự thật.

BLEU còn phụ thuộc tokenizer (ở đây tách theo âm tiết) và cách tổng hợp trên corpus; khi thi, dùng đúng metric và cách tính đề cho, không thay bằng một metric thuận lợi hơn rồi so với điểm chính thức.

tham chiếu: câu lạc bộ hợp vào thứ sáu	p1	p2	BP	BLEU-2
hợp hợp hợp hợp	0.250	0.000	0.472	0.000
câu lạc bộ hợp thứ sáu	1.000	0.800	0.846	0.757
câu lạc bộ hợp vào thứ bảy	0.857	0.833	1.000	0.845

câu sai thứ bảy được điểm cao hơn câu đúng: overlap n-gram không kiểm sự thật

Câu lặp từ bị clipping về 0; câu đúng mà ngắn bị phạt; câu sai vẫn có thể được điểm cao.

Tóm tắt thường chấm bằng ROUGE. ROUGE-N trong định nghĩa gốc là recall n-gram: bao nhiêu n-gram của tham chiếu xuất hiện trong bản tóm tắt; ROUGE-L dựa trên subsequence chung dài nhất. Recall không phạt bản tóm tắt dài dòng, nên đề thường giới hạn độ dài hoặc báo F1. Tham chiếu “mèo ngủ trên ghế” và tóm tắt “mèo ngủ” có ROUGE-1 recall $2/4 = 0.5$, precision $2/2 = 1$.

Khác biệt cốt lõi: ROUGE thiên về recall, BLEU thiên về precision kèm phạt độ ngắn. Tóm tắt bằng cách chọn nguyên văn vài câu quan trọng từ bài gốc là tóm tắt trích xuất (extractive); viết lại bằng câu mới là tóm tắt tóm lược (abstractive).

HỎI NHANH

Đề tóm tắt chấm ROUGE-1 recall, không giới hạn độ dài. Một đội nộp nguyên văn bản nguồn làm “tóm tắt”, và đứng đầu bảng xếp hạng tạm. Điều này cho thấy gì?

- A Bản nguồn là tóm tắt tốt nhất, vì nó chứa đủ mọi thông tin
- B ROUGE đã hỏng, vì nó không chạy đúng với văn bản dài
- C Recall không phạt độ dài, nên metric cần giới hạn độ dài hoặc dùng F1
- D Đội đó đã đọc trộm bản tham chiếu của tập test

Tóm tắt còn cần kiểm người, ngày, số lượng và quan hệ trong nguồn. Câu ngắn nghe hợp lý nhưng đổi “chưa tổ chức” thành “đã tổ chức” là lỗi lớn dù trùng nhiều token. Caption phải đúng đối tượng và hành động trong ảnh; model có thể sinh chi tiết phổ biến nhưng không có trong ảnh.

Một tập nhỏ có thể chấm bằng bảng lỗi: thiếu thông tin, thừa chi tiết, đảo quan hệ, sai phủ định và lặp câu. Khi một tài liệu có nhiều bản tham chiếu hoặc bị cắt thành nhiều đoạn, chia train và validation theo tài liệu để nguồn không rò sang validation. Với văn bản sáng tác như thơ, có rất nhiều đáp án tốt và không có tham chiếu duy nhất, nên metric tự động chỉ là gợi ý; vẫn cần người đọc.

[Script text-to-text](#) chạy một encoder-decoder pretrained, FLAN-T5 small, có sẵn trên máy cho một yêu cầu như tóm tắt. Theo [hướng dẫn của chương](#), script kiểm tên model, revision và SHA-256 từng tệp trước khi nạp, và không tải gì từ Internet.

Prompt được tokenize với giới hạn 256 token; dài hơn thì script dừng, vì nó không tự chia đoạn. `model.generate` giải mã greedy (`do_sample=False`) với `--max-new-tokens` (mặc định 48), rồi in JSON gồm output, thời gian sinh, số token output và, trên CUDA, đỉnh bộ nhớ. Muốn thử beam search, `length_penalty` hay `no_repeat_ngram_size`, thêm chúng vào lời gọi `generate` và so trên cùng tập validation. Caption cần thêm image encoder và bộ xử lý ảnh; đường dẫn ảnh không đi qua tokenizer chữ.

Khi đi thi

- Đọc metric trước khi chọn cách giải mã: BLEU phạt câu ngắn, exact match không cho điểm từng phần.
- Chọn checkpoint bằng output tự sinh trên validation, không bằng teacher-forced loss.
- Đọc vài chục output bằng mắt để bắt cụm lặp, mất phủ định, sai số.

Tóm tắt

- Encoder-decoder học $p(y | x)$: nguồn đọc trọn, đích sinh từ trái sang phải.
- Teacher forcing đưa token đích đúng ở bước trước; label dịch một vị trí, và thư viện tự dịch khi nhận labels.
- Cross-attention đặt query đích lên memory nguồn và cần mask PAD của nguồn; khác causal self-attention của decoder.
- Loss teacher-forced cần đi cùng generation; tách loss theo vị trí để biết lỗi do tổng quát hóa hay do tiền tố lệch.
- Beam search tìm chuỗi tốt theo model, không sửa được model sai; tổng log-prob thiên về câu ngắn.
- BLEU và ROUGE đo overlap n-gram, không kiểm sự thật.

Kiểm tra cuối bài

CÂU 1

Một model tóm tắt encoder-decoder đọc nguồn 4000 token và sinh tóm tắt 100 token, mọi attention đều đầy đủ. Nếu nguồn tăng lên 8000 token mà tóm tắt vẫn 100 token, thì ma trận điểm của encoder self-attention và của cross-attention lớn lên bao nhiêu lần?

- A Cả hai lớn lên 2 lần
- B Cả hai lớn lên 4 lần
- C Encoder self-attention 4 lần, cross-attention 2 lần
- D Encoder self-attention 2 lần, cross-attention 4 lần

PHÒNG THEO NOAI 2026 Singapore · Vòng sơ loại · Câu 230

CÂU 2

Bài sửa chính tả: một đội dùng decoder-only thay cho encoder-decoder. Mỗi mẫu là chuỗi nguồn [SEP] đích, train theo next-token và tính loss ở mọi vị trí. Muốn objective giống encoder-decoder, tức chỉ học $p(y | x)$, thì cần đổi gì?

- A Bỏ [SEP], vì decoder-only không cần ranh giới giữa hai phần
- B Thêm cross-attention để phần đích đọc được phần nguồn
- C Đặt đích trước nguồn để model đọc đáp án trước khi sửa
- D Đặt label của phần nguồn là -100, chỉ tính loss ở phần đích

CÂU 3

Một model sinh caption gồm image encoder biến ảnh thành 196 vector patch, và một text decoder sinh caption. Một bạn đề xuất bỏ cross-attention cho nhẹ, decoder chỉ giữ causal self-attention trên các token chữ. Hậu quả chính là gì?

- A Không đổi nhiều, vì self-attention trên chữ vẫn thấy được các patch ảnh
- B Vẫn bám ảnh, vì thông tin ảnh đã nằm sẵn trong embedding chữ
- C Decoder mất đường đọc ảnh, chỉ còn là một language model trên chữ
- D Model không train được, vì causal mask phải đi kèm cross-attention

PHÒNG THEO NOAI 2026 Singapore · Vòng sơ loại · Câu 265

CÂU 4

Train model tóm tắt 12 epoch. Validation loss tính bằng teacher forcing giảm đều tới epoch 12. Còn ROUGE-L của output sinh bằng beam search trên cùng validation thì cao nhất ở epoch 8 rồi giảm. Đề chấm ROUGE-L. Nên nộp checkpoint nào?

- A Epoch 12, vì validation loss là thước đo ổn định nhất
- B Epoch 8, vì đề chấm trên chuỗi do model tự sinh ra
- C Epoch 12, nhưng chuyển sang greedy để ROUGE-L tăng lại
- D Trung bình trọng số epoch 8 và 12 để lấy cả hai ưu điểm

CÂU 5

Bản tham chiếu dài 10 token. Brevity penalty của BLEU bằng bao nhiêu khi bản dịch dài 8 token, và khi bản dịch dài 12 token?

- A 0.8 và 1.2
- B 1 và khoảng 0.779
- C Khoảng 0.779 và khoảng 1.18
- D Khoảng 0.779 và 1

CÂU 6

Một model dịch có loss teacher forcing thấp nhưng exact match khi tự sinh lại thấp. Thí nghiệm nào kiểm được giả thuyết “lỗi bắt nguồn từ việc tiền tố tự sinh lệch khỏi tiền tố đúng”?

- A Chấm lại loss trên validation, vẫn với tiền tố đúng như cũ
- B Tăng beam size rồi xem exact match có tăng không
- C So dự đoán từng vị trí khi được cho tiền tố đúng và khi tự sinh
- D Đổi exact match sang BLEU rồi xem điểm có tăng không

CÂU 7

Dataset tóm tắt có 2000 bài báo, mỗi bài có 3 bản tóm tắt tham chiếu do ba người viết. Một đội tách thành 6000 cặp (bài, tóm tắt) rồi chia ngẫu nhiên 80/20. ROUGE trên validation cao bất thường so với leaderboard. Nguyên nhân khả dĩ nhất là gì?

- A 6000 cặp là quá ít nên ROUGE validation dao động mạnh
- B Một bài báo có cặp nằm ở cả train lẫn validation
- C Ba người viết khác nhau làm tham chiếu nhiều, đẩy ROUGE lên
- D Tỷ lệ 80/20 không hợp, dữ liệu tóm tắt cần chia 50/50

CÂU 8

Một model dịch dựng như GRU trong bài: encoder dồn cả câu nguồn vào một vector 24 số rồi giao cho decoder. Với câu nguồn trên 40 token, bản dịch hay bỏ sót ý ở đầu câu. Thêm cross-attention vào decoder giúp đúng ở chỗ nào?

- A Mỗi bước sinh đọc lại mọi vị trí nguồn, theo trọng số riêng
- B Nén cả câu nguồn thành một vector cố định giàu thông tin hơn
- C Cho decoder nhìn trước các token đích chưa sinh của bản dịch
- D Cho decoder sinh mọi token đích song song, không chờ tiền tố

PHÒNG THEO NOAI 2025 Singapore · Phần 1 · Câu 16

CÂU 9

Fine-tune T5 cho bài dịch. Label được tạo bằng tokenizer với `add_special_tokens=False`, nên không có EOS ở cuối. Train loss giảm bình thường. Khi sinh với `max_new_tokens=64`, hiện tượng nào dễ xảy ra nhất?

- A Output dừng ngay sau vài token vì thiếu tín hiệu kết thúc
- B Output như cũ, vì EOS chỉ là token định dạng khi in ra
- C Code báo lỗi shape khi tính loss, vì label ngắn hơn một token
- D Output thường chạy tới 64 token, phần cuối lặp lại hoặc lạc đề

CÂU 10

Decoder transformer, chuỗi đích dài 50 token kể cả EOS. Khi train với teacher forcing, và khi sinh greedy, mỗi mẫu cần bao nhiêu lượt chạy decoder?

- A Train cần 1 lượt cho cả 50 vị trí, còn sinh cần 50 lượt nối tiếp
- B Train cần 50 lượt nối tiếp, còn sinh cần 1 lượt cho cả 50 vị trí
- C Cả hai cần 1 lượt, nhờ causal mask cho chạy song song
- D Cả hai cần 50 lượt nối tiếp, mỗi lượt một token

Đọc thêm

- Dive into Deep Learning — [Sequence-to-sequence learning](#) và [Transformer](#). Đọc teacher forcing rồi nối sang cross-attention.
- Vaswani và cộng sự — [Attention Is All You Need](#). Nguồn kiến trúc transformer encoder-decoder.
- Jurafsky, Martin — [Machine Translation](#). Đọc cách đánh giá bản dịch và giới hạn của overlap.
- Papineni và cộng sự — [BLEU](#); Lin — [ROUGE](#). Xem định nghĩa metric thay vì chỉ gọi tên.
- Post — [A Call for Clarity in Reporting BLEU Scores](#). Vì sao cùng một bản dịch cho BLEU khác nhau theo tokenizer, và cách báo điểm tái lập được.
- Hugging Face — [Generation strategies](#). Đọc num_beams, length_penalty, no_repeat_ngram_size trước khi gọi generate.
- Model card — [FLAN-T5 small](#). Kiểm mục đích, tokenizer và license trước khi chuẩn bị asset text-to-text.

[Tải gói recipe của chương](#) — gồm các module phụ và hướng dẫn chuẩn bị asset.